УДК 338.439.5 (477.46)

О.І. Здоровцов, д.е.н., професор
Д.К. Семенда, к.е.н., професор
І.Б. Манзій, аспірант

Уманський державний аграрний університет

РОЗВИТОК МОЛОЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ОБЛАСТІ В КОНТЕКСТІ ГАРАНТУВАННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Висвітлюється сучасний стан та перспективи розвитку молокопереробного підкомплексу Черкаської області. Розглядаються основні проблеми молочної галузі, та можливі шляхи їх подолання.

Забезпечення продовольчої безпеки неможливе без розвинутої системи переробної галузі АПК та її розгалуженої структури, оскільки повноцінне забезпечення населення високоякісними та доступними за ціною продуктами харчування є одним з головних напрямів національної соціально-економічної політики.

Молокопродуктовий підкомплекс Черкаської області посідає важливе місце у формуванні продовольчої безпеки регіону. Від його розвитку безпосередньо залежить здоров'я населення, адже молоко і молочні продукти є основними складовими щоденного раціону: як біологічно повноцінні продукти харчування, так і функціональні продукти, що мають лікувально-профілактичну дію.

Особливі властивості молока і продуктів його переробки зумовлюють необхідність стабільного розвитку виробництва та збуту цих продуктів: безперебійного забезпечення населення молоком і молочними продуктами щоденного попиту, гарантованого надходження молочної сировини до переробних підприємств. Відповідно ефективний розвиток молокопродуктового підкомплексу, можливий лише в умовах злагодженої роботи всіх підприємств, пов'язаних з виробництвом, переробкою та реалізацією молока і продуктів його переробки [1, с. 136].

Вивченню проблем функціонування молокопродуктового підкомплексу, аналізу сучасного його розвитку, обґрунтуванню шляхів подолання кризового стану присвячена низка робіт вітчизняних науковців. Зокрема, В.Я. Амбросова, П.С. Березівського, В.І. Бойка, В.Н. Зимовця, М.В. Зубця, М.П. Коржинського, В.І. Костенка, О.М. Шпичака та ін. Проте, практика потребує конкретних досліджень із даної тематики з урахуванням місцевих умов у ринковому середовищі.

Молоко і молочні продукти становлять основу повноцінного харчування населення. З продуктами скотарства населення споживає 2/3 тваринного білка, з яких на молоко припадає 50%. В молоці міститься більше 90 цінних компонентів, в тому числі до 20 амінокислот, та жирних кислот, є велика кількість вітамінів та мінеральних речовин.

Серед інших областей Черкаська область є однією з провідних у виробництві молочної продукції, 5–7% загальнодержавного обсягу виробництва сирів жирних, сиру свіжого неферментованого, кисломолочних продуктів виробляється на підприємствах Черкаської області (табл. 1).

1. Динаміка виробництва окремих видів молочної продукції підприємствами Черкаської області**

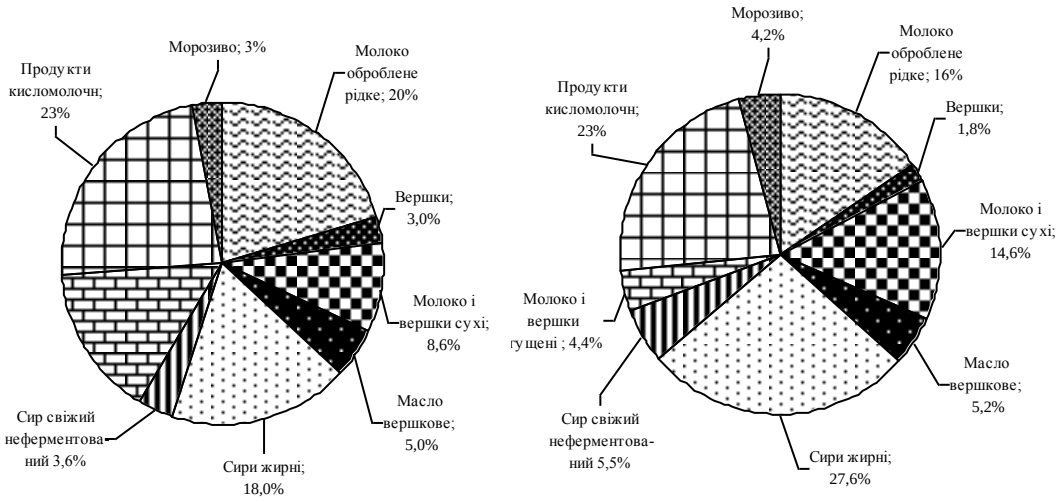
Види молочної продукції	Рік						2008 р у % до 2007 р
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
Молоко оброблене рідке, т	15410	13672	13669	16081	13097	12082	92,2
Вершки, т	1912	765	1538	1452	1445	2131	147,5
Масло вершкове жирністю до 85%, т	4094*	3562	4315	3514	4253	3363	79,0
Сир свіжий неферментований та сир кисломолочний, т	2737	3276	4924	5469	4555	3225	70,8
Сири жирні, т	13845	18268	19243	13954	22618	21970	97,1
Продукти кисломолочні, т	17775	15260	18929	26692	16967	12799	75,4

**включаючи суміші вершкового масла та рослинних олій*
***www.oda.ua.*

У 2008 р. обсяги виробництва молока обробленого рідкого проти 2007 р. зменшилися майже на 8%. За цей період скоротилось також виробництво кисломолочних продуктів на 26,4%, сиру свіжого

неферментованого та сиру кисломолочного на 29,2%, сирів жирних на 2,9%, масла вершкового на 21%. Виробництво вершків – навпаки, зросло на 47,5%. Скорочення виробництва у 2008 році зумовлено нестабільною ситуацією на зовнішньому ринку збуту, на який зорієнтована частина виробників молочної продукції.

Випуск продукції регулює споживчий ринок. Попит на якісну продукцію та конкуренція спонукають підприємства впроваджувати нові технології, розширювати та змінювати свій асортимент. За останні роки істотно змінилась структура молочної продукції, що виробляється в області (рис. 1)

2003 рік 2008 рік

Рис. 1. Структура виробництва молочної продукції за видами в Черкаській області, у % по кількості окремих видів продукції в загальному обсязі продукції молочної промисловості

З основних видів молочних продуктів, що виробляються підприємствами області, переважає випуск сирів жирних (32,5%), кисломолочних продуктів (18,8%), молока обробленого рідкого (17,0%), молока і вершків сухих (12,3%). Найбільша питома вага у виробництві молока обробленого рідкого належить м. Черкаси (майже 60%) та Жашківському району (20%), які забезпечують 3/4 обласного обсягу виробництва.

Підприємствам з виробництва молочних продуктів належить найбільша частка в загальному обсязі продукції виробленої у харчовій промисловості. Як передбачено Програмою соціально-економічного розвитку Черкаської області на 2009 рік, приріст продукції на цих підприємствах повинен забезпечуватися збільшенням частки молока, що надходить до переробних підприємств та розширенням мережі з реалізації готової молочної продукції. За 2008 рік цими підприємствами реалізовано продукції на 1333,8 млн.грн, або 21,4% від обсягу харчової промисловості.

Системоутворюючими підприємствами галузі з виробництва молочної продукції є ВАТ „Золотоніський маслокомбінат", ЗАТ „Юрія", ВАТ „Канівський маслосирзавод", які постійно нарощують обсяги виробництва продукції. За 2008 р. вони виробили більше половини молочної продукції промисловості області (табл. 2).

2. Виробництво основних видів продукції підприємствами молочної промисловості Черкаської області у 2008 році

Підприємства / Види продукції	ВАТ „Золотоніський маслокомбінат		ЗАТ „Юрія" м. Черкаси		ВАТ „Канівський маслосирзавод		Всього по області
	обсяг, т	у % до області	обсяг, т	у % до області	обсяг, т	у % до області	
Молоко оброблене рідке	819	6,8	7760	64,2	-	-	12082
Вершки	472	22,1	10	0,5	500	23,5	2131
Масло вершкове	681	20,2	711	21,1	556	16,5	3363
Сир свіжий неферментований та сир кисломолочний	167	5,2	2070	64,2	160	5,0	3225
Сири жирні	3760	17,1	70	0,3	9241	42,1	21970
Продукти кисломолочні	694	5,4	11910	93,0	-	-	12799

Провідним молокопереробним підприємством в області залишається ЗАТ „Юрія" (м. Черкаси), яке випускає понад 50 видів молочної продукції України і має попит в багатьох областях. На підприємстві виробляється майже 2/3 обласного обсягу молока обробленого рідкого та сиру свіжого неферментованого. ВАТ „Канівський маслосирзавод" залишає за собою

лідерські позиції у виробництві сирів жирних (42,1%), разом з ВАТ „Золотоніський маслокомбінат” випускають майже половину обласного виробництва вершків.

Всі діючі підприємства для оновлення виробництва, розширення асортименту та підвищення якості молочних продуктів, проводять активну роботу по впровадженню заходів, направлених на підвищення конкурентоспроможності своєї продукції. Так, за останні 6 років, найбільший виробник молокопродукції області ВАТ „Канівський маслосирзавод” послідовно проводив роботи з реконструкції діючих цехів. В 2005 р. в результаті реконструкції була змонтована сучасна лінія з програмним комп’ютерним забезпеченням технологічних процесів потужністю 35–37 тонн сиру за добу. Придбана й змонтована нова маслолінія продуктивністю 10 тонн масла за добу, проведена реконструкція цеху по виробництву сухого знежиреного молока і сухої знежиреної сироватки з потужністю 24 тонни за добу. Підприємство спеціалізується на виробництві сирів та масла солодковершкового і поставляє свою продукцію переважно за межі області, доля реалізованих на експорт сирів та масла становить 68–31%.

Менш потужні підприємства також проводять заходи по удосконаленню технології виробництва, реконструкції діючих та введенню в експлуатацію нових потужностей. Так, ЗАТ „Золотоніський маслокомбінат”, є виробником унікального кисломолочного продукту – лактобіону „Інна”, який має високу біологічну цінність і відмінні смакові якості. Вироблений у збагаченому на йод та залізо варіанті, продукт може використовуватися як фізіологічний засіб профілактики анемії та захворювань щитовидної залози. Підприємство постійно вдосконалює технологію виробництва, понад 80% продукції реалізується через власні фірмові магазини в Черкаській, Кіровоградській та Полтавській областях, а також у Києві. Підприємство є одним з найбільших в області по виробництву сухих молочних продуктів, які користуються попитом як на внутрішньом, так і на зовнішньому ринку збуту [2, с. 10-11].

Щодо завантаження сировиною та ефективного використання виробничих потужностей молокопереробних підприємств молочна галузь області сьогодні в скрутному становищі Тому протягом останніх років в області спостерігається дефіцит молока та молочних продуктів.

3. Баланси виробництва та використання молока і молочних продуктів, тис. тонн*

Показники	Рік			
	2006	2007	2008	2009 (прогноз)
Виробництво	505,8	501,8	493,6	480,0
Використання:	486,0	525,8	508,6	480,0
На господарські потреби	72,4	54,8	51,6	34,3
На промислову переробку	365,8	402,0	402,0	390,7
з неї: вивезено за межі області	123,8	136,0	124,0	112,7
витрачено для особистого споживання	242,0	266,0	278,0	278,0
Власне споживання населенням продукції, виробленої у підсобних господарствах	47,8	69,0	55,0	55,0
Фонд споживання населенням, всього	330,5	335,0	333,0	333,0
Дефіцит	-19,8	-24,0	-15,0	-

** розраховано за даними Черкаського обласного управління статистики*

Основним джерелами покриття дефіциту молока в області є підвищення продуктивності корів та ввезення сировини молокопереробними підприємствами з інших областей. Основним шляхом підвищення продуктивності корів є поліпшення кормової бази, якості кормів та структури раціонів. Нормована й повноцінна годівля забезпечить підвищення продуктивності корів та поліпшення якості молока.

Висновки: Зростання обсягів виробництва молокопереробними підприємствами, підвищення їх ефективності і, як наслідок, зменшення частки імпорту – один з найважливіших напрямів розвитку АПК в контексті гарантування продовольчої безпеки. В зв’язку з цим, виникає необхідність підвищення конкурентоспроможності і безпеки кінцевої продукції молочного підкомплексу, оптимізації витрат при переробці молока, зниження собівартості

виробленої продукції, створення міцної основи для стратегічного розвитку молокопереробних підприємств. Удосконалення виробництва молока має проводитися в напрямі більш повного задоволення попиту та пропозиції; підвищення самодостатності регіону; поліпшення використання кормових ресурсів; зростання економічної ефективності виробництва; переведення галузі на самофінансування.

Список використаних джерел:

1. О.В. Лакішик Стан і перспективи експорту молока та молокопродуктів // Економіка АПК. – 2008. – № 3. – С. 136–141.
2. Про роботу підприємств з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів у Черкаській області за 2007 рік / Комплексна економічна доповідь. Головне управління статистики у Черкаській області. – Черкаси, 2008. – 27 с.
3. www.ck.ukrstat.gov.ua

Отображается современное состояние и перспективы развития молокоперерабатывающего подкомплекса Черкасской области. Рассматриваются основные проблемы молочной отрасли и возможные пути их преодоления.

The modern state and prospects of development of milk industry of the Cherkaskoy area lights up. The basic problems of industry are examined and the ways of their overcoming are possible.